

יכון בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד 1 דמילוי יוד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נשמה של שבת שעברה

כא א ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם: ב פי תקנה עבד עברי שש שנים

א ואלין דיניא די תסדר קדמיהון: ב ארי תזבן עבדא בר ישראל שת שנין יפלה

21 (1) And the following are the judgments that you should set before them:
(2) If you buy a Hebrew servant, he must serve for six years, and on the seventh,

RASHI

רש"י

21 (1) ואלה המשפטים — *Wherever Scripture states ואלה המשפטים, אלה, "These are ...," it comes to negate that which has been mentioned just before [as if to say, "as opposed to the above, These are ...," — as e.g., where the Torah reiterates (Genesis 6:9), "These (אלה) are the progeny of Noah," in contrast to the evil generations before him (see Shemot Rabbah 30:3)]. But when Scripture says ואלה, "And these are ...," [as in our verse here,] it comes as a continuation of that which has been mentioned previously (Shemot Rabbah 30:3). [Therefore, here, ואלה comes to teach us that] just as the earlier [laws mentioned before the Ten Commandments (see 15:25 and Rashi there)] were given on [Mount] Sinai, so, too, these [laws stated here] were given on [Mount] Sinai (Mekhilta) [publicly, amidst thunder, etc., as the Ten Commandments were given, while other commandments were given privately to Moshe during the forty days on Sinai and he transmitted them (Siftey Chakhamim)]. Now, [since this word ואלה links the previous laws (i.e., the Ten Commandments) and these laws altogether,] why is this Scriptural passage of laws juxtaposed to the passage dealing with the Altar (20:21-23 above) [i.e., why does the passage dealing with the Altar intervene between these two linked passages]? To teach you that the Sanhedrin [i.e., the Supreme Court of Law] must be located next to the Sanctuary (Mekhilta). [The office of the Sanhedrin was seated in the Holy Temple, next to the Holy Sanctuary, as was the Altar. The metaphor here is just as the Altar brings peace between man and God (see Rashi 20:22 above), so, too, the Sanhedrin brings peace into the world through justice (Gur Aryeih).] **That you should set before them** — *The Holy One, Blessed is He, said to Moshe: "Do not think that you can say, I shall repeat each passage and each law [to the people of Israel] two or three times until they become entirely fluent in the matter, but I shall not trouble myself to make them understand the reasons behind the laws and their explanations."* This is why Scripture writes here, "that you should set before them" — [meaning: Explain each law and topic thoroughly, including its reasons and explanations,] just like a table that is set and ready for people to eat from it (Mekhilta; Eiruvim 54b). **Before them** — [Teaching us: Bring your judgments before the Torah Courts of law,] but not before [Courts of] idolaters and worshippers of constellations. And even if you know*

(א) ואלה המשפטים. כל מקום שנאמר אלה פסל את הראשונים ואלה מוסיף על הראשונים מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני ולמה נסמכה פרשת דינין לפרשת מוצבא לומר לה שתשים סנהדרין אצל המקדש (ס"א המוצבא): אשר תשים לפניהם. אמר לו הקב"ה למשה לא תעלה על דעתך לומר אנשנה להם הפרק וההלכה ב' או ג' פעמים עד שתהא סדורה בפיהם כמשנתה ואיני מטריח עצמי להבינם טעמי הדבר ופרושו לכה נאמר אשר תשים לפניהם בשלחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם: לפניהם. ולא לפני עובדי

וּבְשִׁבְעַתָּא יִפּוֹק לְבַר חוֹרִין
מִזָּן: א אִם בְּלַחֲדוּהִי יִיעוֹל

he will go free without charge. (3) If he had arrived by himself, then he must

RASHI

in one particular law that they would rule the same way as the [Torah] law of Israel, nevertheless, you must not bring the matter to their Courts, for if someone brings a judgment between Jews before idolaters and worshippers of constellations, he thereby desecrates the [Divine] Name and pays homage to the name of their deities, making them appear praiseworthy [as though they have worthy justice systems], as the verse says (Deuteronomy 32:31), “For their rock is not like our [Mighty] Rock, even though our enemies sit in judgment” — if our enemies are [allowed to be] our judges, this is [as though we are] testifying to the superiority of

*their deities (Tanchuma 3). (2) כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עֲבָרִי — [meaning,] a servant (עֶבֶד) who is Jewish (עֲבָרִי). Now, alternatively, [perhaps one might submit that] our verse is not [referring to this case], but rather that this [expression עֶבֶד עֲבָרִי here] means “the servant of a Jew,” i.e., [our verse would be speaking of] a non-Jewish slave that this person bought from a Jew; and [you will continue to submit that] it is this slave to which our verse is referring, that “he must serve for six years,” and [according to this submission,] what then is the case referred to by the verse (Leviticus 25:46), “You may keep them as an inheritance?” This [you would submit,] refers to [a non-Jewish slave] bought from a non-Jew, while our case [of a non-Jewish slave] bought from a Jew must go free after six years [and according to this submission, the ritual of boring his ear if he wishes to remain, would be simply a Scriptural decree, not for the reason cited by Rashi on verse 6 below]. However, [this entire submission is incorrect, and our verse is referring to a “servant (עֶבֶד) who is a Jew (עֲבָרִי),” for] Scripture states (Deuteronomy 15:12), “If your brother, a Hebrew man... will be sold to you [and serve you for six years, then in the seventh year you will send him forth, free from you” — thereby clarifying that our verse here is] referring exclusively to [a servant who is] your fellow Jew (Mekhilta). [Thus,] **If you buy [a Hebrew servant]** — [means, if you buy him] from the Court of law, who was selling him because of a theft he had committed, as the verse says (22:2 below), “If he has nothing, he must be sold for his theft.” Now, alternatively, [perhaps one might submit that] our verse is not [referring to this case], but rather that it refers to someone who sold himself as a servant due to his pressing poverty, while someone who had to be sold by the Court of law [because of his theft, you would continue to submit], would not go free after six years. However, [this*

רש"י

כּוֹכְבִים וְאִפִּי יִדְעַתָּ בְּדִין אֶחָד שֶׁהֵם דְּנִין אוֹתוֹ כְּדִינֵי יִשְׂרָאֵל אֶל תְּבִיאָהוּ בְּעִרְכָּאוֹת שְׁלֵהֶם שֶׁהִמְבִּיא דִּינֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי גוֹיִם מִחַלְלֵי אֶת הַשֵּׁם וּמִיִּקְרָא אֶת שֵׁם הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים לְהַשְׁבִּיחַם (ס"א לְהַחֲשִׁיבָם) שֶׁנֶּאֱמַר כִּי לֹא כְצוּרָנוּ צוּרִים וְאֵיבֵינוּ פְּלִילִים כְּשִׂאוּיְבֵינוּ פְּלִילִים זֶהוּ עֲדוּת לְעֵלוּי יִרְאָתָם: (ב) כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עֲבָרִי. עֶבֶד שֶׁהוּא עֲבָרִי אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא עֶבְדוֹ שֶׁל עֲבָרִי עֶבֶד כְּנַעֲנִי שֶׁלְקַחְתּוּ מִיִּשְׂרָאֵל וְעָלְיוֹ הוּא אוֹמֵר שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וְיֵמָּה אֲנִי מְקִיָּם וְהִתְנַחֲלָתָם אוֹתָם בְּלִקְוֹת מִן הַכְּנַעֲנִים אֲבָל בְּלִקְוֹת מִיִּשְׂרָאֵל יֵצֵא בְּשֵׁשׁ ת"ל כִּי יִמְכַר לָךְ אֶחָיִךְ הָעֲבָרִי לֹא אֶמְרָתִי אֶלָּא בְּאֶחָיִךְ: כִּי תִקְנֶה. מִיָּד ב"ד שֶׁמְכָרוּהוּ בְּגִבְתּוֹ כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר אִם אֵין לוֹ וְנִמְכַר בְּגִבְתּוֹ אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא כְּמוֹכֵר עֲצָמוֹ מִפְּנֵי דַחְקוֹ אֲבָל מְכָרוּהוּ בֵּית דִּין לֹא

בְּלַחְדוּדֵהִי יִפּוֹק אִם בְּעַל
 אֶתְתָּא הוּא וְתִפּוֹק אֶתְתִּיה
 עִמֶּיהָ: ד אִם רַבּוּנִיה יִתֵּן לִיה

בְּגַפּוֹ יָבֵא בְּגַפּוֹ יֵצֵא אִם-בְּעַל אִשָּׁה הוּא
 וְיֵצֵאָה אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ: ד אִם-אֲדָנָיו יִתֵּן-לוֹ

leave by himself; but if he had had a wife, then his wife will leave with him.
 (4) If his master will give him a woman, who then bears for him sons or

RASHI

entire submission is incorrect, for] when Scripture says (Leviticus 25:39), "And if your brother becomes destitute in your midst, and is sold to you," we see that the case of someone selling himself due to his pressing poverty is stated there; so to which case does our verse "If you buy [a Hebrew servant]" refer to? To someone who is sold by the Court of law [as above, and see Rashi on Deuteronomy 15:12].

— *לחפשי* [means: Released] to freedom. (3) **אם בנפּו יבא** — [means] that [when this man came to serve you,] he was not married to any woman; as translated [by Onkelos, namely:] "If [he had arrived] by himself."

And the word *בנפּו* has the meaning "the edge (*כנף*)" [of his garment, thus figuratively] signifying that he came as is, alone, wrapped only in his clothing, within the edges (*כנפּי*) of his garment. **[If he had arrived by himself,] then he must leave by himself** — This tells us that if he was not married at the beginning [of his term of servitude], then his master cannot impose upon him a non-Jewish handmaid [against his will], just for the sake of her bearing [more] slaves from him [for the master to own] (Kiddushin 20a). **But if he had had a wife** — i.e., a Jewish wife (Mekhilta). **Then his wife will leave with him** — But who took her in [to servitude], that [Scripture finds it necessary to state here that] she go free [with her husband]?! [True, she is not taken into bondage,] however, our verse is telling us here that one who buys a Jewish servant is obliged to provide sustenance [also] to the servant's wife and children (see Leviticus 25:41 and Rashi there; Siftei Chakhamim on our verse) [and it is in this sense that she is released, as it were, along with her husband] (Kiddushin 22a). (4) **If his master will give him a woman** — From here, [we learn] that [if the servant arrives with a Jewish wife (see Rashi on verse 3 above),] his master has the right to give him a non-Jewish handmaid, in order that she bear [more] slaves from him [for the master to own]. Now, alternatively, perhaps [one might submit that our verse is] not [referring to this case], but rather that it refers to [the master giving him] a Jewish woman. However, Scripture continues here, "the woman and her children will belong to her master," which must only refer to a

רש"י

יֵצֵא בְּשֵׁשׁ בְּשָׂהוּא אוֹמֵר וְכִי יִמּוֹךְ אֲחִיקָךְ עִמָּךְ וְנִמְכַר
 לָךְ הָרִי מוֹכֵר עֲצָמוֹ מִפְּנֵי דוֹחָקוֹ אֲמֹר וּמָה אֲנִי מִקְיָם
 כִּי תִקְנֶה בְּנִמְכַר בְּבֵית דִּין: לְחַפְשִׁי. לְחֵירוֹת: (ג) **אִם
 בְּנִפּוֹ יָבֵא**. שְׁלֵא הָיָה נְשׁוּי אִשָּׁה כְּתָרְגוּמוֹ אִם
 בְּלַחְדוּדֵהִי וְלִשׁוֹן בְּגַפּוֹ בְּנִפּוֹ שְׁלֵא בָּא אֱלָא כְּמוֹת
 שְׁהוּא יְחִידִי בְּתוֹךְ לְבוּשׁוֹ בְּכַנְף בְּגָדוֹ: **בְּנִפּוֹ יֵצֵא**.
 מִגִּיד שָׂאֵם לֹא הָיָה נְשׁוּי מִתַּחֲלָה אֵין רַבּוֹ מוֹסֵר לוֹ
 שְׁפָחָה כְּנַעֲנִית לְהוֹלִיד מִמֶּנָּה עֲבָדִים: **אִם בְּעַל
 אִשָּׁה הוּא**. יִשְׂרָאֵלִית (מְכִילְתָּא): **וְיֵצֵאָה אִשְׁתּוֹ
 עִמּוֹ**. וְכִי מִי הִכְנִסָּה שְׁתַּצָּא אֱלָא מִגִּיד הַכְּתוּב
 שְׁהִקְוָה עֲבָד עֲבָרֵי חַיִּב בְּמוֹזוֹנוֹת אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו:
 (ד) **אִם אֲדָנָיו יִתֵּן לוֹ אִשָּׁה**. מִכָּאֵן שְׁהָרְשׁוֹת בְּיַד
 רַבּוֹ לְמִסּוֹר לוֹ שְׁפָחָה כְּנַעֲנִית לְהוֹלִיד מִמֶּנָּה עֲבָדִים.
 אוֹ אֵינוֹ אֱלָא יִשְׂרָאֵלִית ת"ל הָאִשָּׁה וְיִלְדֶיהָ תִּהְיֶה

RASHI

i.e., until the Yoveil (Jubilee) year. Or, perhaps not; maybe it means literally forever. However, Scripture says [concerning the Yoveil year] (Leviticus 25:10), "each man will return to his family." [Thus, he must

serve him only until Yoveil, and] this tells us, therefore, that a period of fifty years [the duration of a Yoveil cycle,] is termed "forever." But this does not mean that the servant should serve him all of the fifty years [of the Yoveil cycle]; rather, he should serve him until the next Yoveil year occurs, whether it is close by or a long way off (Mekhilta; Kiddushin 15a).

רש"י

אינו אלא לעולם במשמעו. ת"ל ואיש אל משפחתו תשובו מגיד שחמשים שנה קרוים עולם ולא שיהא עובדו כל נ' שנה אלא עובדו עד היובל בין סמוך בין מופלג:

PROPHETS Jeremiah 34

ח פתגם נבואה דהוה עם ירמיה מן קדם יי בתר דגור מלכא צדקיה קים עם כל עמא דבירושלם למקרי להון חירו: ט לשלחא גבר ית עבדיה וגבר ית אמתייה בר ישראל ובת ישראל בני חורין בדיל דלא יפלחון בהון גבר באחוהי יהודאה: י ושמעו כל רברביא וכל עמא דעלו בקימא לשלחא גבר ית עבדיה וגבר ית אמתייה בני חורין בדיל דלא יפלחון בהון עוד וקבילו ושלחו: יא ותבו בתר כן ואתבו

נביאים ירמיה פרק לד
ח הדבר אשר-היה אל-ירמיהו מאת ידוה אחרי פרת המלך צדקיהו ברית את-כל-העם אשר בירושלם לקרא להם דרור: ט לשלח את-עבדו ואיש את-שפחתו העברי והעבריה חפשים לבלתי עבד-בם ביהודי אחיהו איש: י וישמעו כל-השרים וכל-העם אשר-באו בברית לשלח איש את-עבדו ואיש את-שפחתו חפשים לבלתי עבד-בם עוד וישמעו וישלחו: יא וישובו אחרי-כן עבדיה וגבר ית אמתייה בני חורין בדיל דלא יפלחון בהון עוד וקבילו ושלחו: יא ותבו בתר כן ואתבו

(8) The word that came to Yirmiyahu from the Lord, after king Tzidkiyahu had made a covenant with all the people who were in Jerusalem, to proclaim freedom to them; (9) That every man should let his male slave, and every man his female slave, a Jew and a Jewess go free; that none should hold his Jewish brother as a slave. (10) Now all the princes, and all the people, who had entered into the covenant, heard that every one should let his male slave, and everyone his female slave, go free, no longer holding them in slavery; then they obeyed and let them go. (11) But afterward they turned and brought back the male slaves,

RASHI

(10) Who had entered into the covenant — *i.e., with those who established the covenant regarding this matter namely, to uphold [the law regarding] the freeing of slaves.*

רש"י

(י) אשר-באו בברית. אשר פרתו ברית על דבר זה לקיים שילוח עבדים:

אִישׁ גַּם אוֹיְבָיו יִשְׁלַם אֹתוֹ: ח טוֹב מְעַט בְּצַדִּיקָה
 מְרַב תְּבוּאוֹת בְּלֹא מִשְׁפָּט:
 דְּגִבְרָא אִף לְבַעְלֵי דְבִבּוּי
 נְשָׁלִים לֵיהּ: ח טָב קָלִיל
 בְּצַדִּיקָתָא מִן סְגִיעָא דְעַלְלִתָא
 דְּלֹא בְדִינָא:

ways please the Lord, He makes even his enemies be at peace with him.
 (8) Better is a little with righteousness than great revenues with injustice.

RASHI

רש"י

היא גורמת לסור מרע: (ז) גם אויביו ישלם אתו. ירצה שהיה שלמים עמו בלא משפט בעולם:
 from evil. (7) Even his enemies be at peace with him — it is their desire to be at peace with him without any disagreements.

Mishnah Demai, chapter 1

משנה דמאי פרק א

(1) [An *am ha'aretz*, i.e., one who is careless in the observance of the laws of purity and the Levitical gifts of *ma'aserot* and therefore, there is doubt regarding his produce whether or not the laws of *ma'aserot* have been followed (such produce are referred to as *demai*). If a *chaver* (i.e., one who is careful in the observance of the laws of purity and the Levitical gifts), were to purchase such produce, he must set aside *terumat ma'aser* and *ma'aser sheni* before eating from such produce: We do not suspect the *am ha'aretz* of not having given *terumah gedolah* since one who eats this is liable to the death penalty. However, regarding *terumat ma'aser* he mistakenly believes that if *ma'aser* were not set aside there is no death penalty regarding *terumat ma'aser* (Rabbi Akiva Eiger and Bartenura 4:1).] The [following] are treated leniently regarding *demai* [in that a *chaver* does not have to set aside *terumat ma'aser* and *ma'aser sheni*]: wild figs, jujube fruit, crab apples, wild white figs, young Sycamore figs, unripe dates, late grapes and thorny capers [whose buds are pickled

רבנו עובדיה מברטנורא

א הקלין שבדמאי. שהקלו חכמים על הפירות הללו הנוכרים במתניתין שלא לעשרן דמאי, לפי שחוקתן באים מן ההפקר משום דלא חשיבי, ואית בהו תרי ספיקי ספק באים מן ההפקר ופטורים מן המעשר, ואפילו אם תמצא לומר שבאים מן השמור וחייבים במעשר, שמא נתעשרו. ודמאי הם התבואה והפירות הנלקחים מעמי הארץ שהם חשודים על המעשרות, והחבר הלוקח פירות מעמי הארץ צריך להפריש מהם תרומת מעשר ומעשר שני בלבד אם היא שנת מעשר שני, אבל תרומה גדולה לא נחשדו עמי הארץ עליה, לפי שהיא במיתה ואין לה שיעור, שחטה אחת פוטרת כל הכרי והכל נזהרים בה, ומעשר ראשון ומעשר עני אין צריך להוציא מן הדמאי, אף על פי שעמי הארץ חשודים עליהם, לפי שיכול בעל הפירות לומר ללוי או לעני הבאים ליטול המעשרות הבא ראייה שאין פירות הללו מעושרים וטול, דקיימא לן בכל דוכתא המוציא מחבירו עליו הראיה אבל בתרומת מעשר ליכא למימר הכי, שהאוכל טבל שלא הורמו ממנו מתנות כהונה חייב מיתה ומשום איסורא מפרשינן לה לתרומת מעשר, ומעשר שני נמי כדי שלא לאכלו בטומאה, או שלא לאכלו חוץ לירושלים: השיתין. תאנים מדבריות: רימין. פירש הערוך פולצראקי" בלע"ז:

and used in relishes]; in Judea also sumach, Judean [wine-]vinegar [made from inferior grape skins], and coriander. [The aforementioned, being of no value are often left as *hefker* — ownerless by their owners and, therefore, there is now a double doubt regarding this type of produce: a) whether or not the *am ha'aretz*, in fact, neglected to tithe

and b) whether these produce were, in fact, *hefker* and therefore, not subject to tithes.] Rabbi Yehudah says; All wild figs are exempt, except those which have a biannual crop; all jujube fruits are exempt, except the jujube fruits of Shikmonah; all young Sycamore figs are exempt, except those that burst open on the tree [these exceptions are more valuable and are not left as *hefker*]. (2) The [*ma'aser sheni* of] *demai* is not subject to [the rules of] “its fifth” [when being redeemed in order to bring the money, rather than the fruit, to Jerusalem (see Leviticus 27:31, Chok vol. 6 pg. 475 and Rashi there)] and to [the rules of] removal [at the end of three years of the *shemitta* cycle (see Deuteronomy 14:28, Chok vol. 10 pg. 341 and Rashi there)]; and [unlike certain *ma'aser sheni*] it may be eaten by an *onan* [a newly bereaved person following the death and during the burial day of a close relative and]; it may be brought into Jerusalem and taken out again [and be redeemed and eaten outside] unlike certain *ma'aser sheni*, which once brought to Jerusalem may not be taken out again]; if small in quantity [he does not have to return to retrieve it and] it is permitted to become lost on the road; one may give it to an *am ha'aretz* [to eat in Jerusalem, even though he may eat it while in a defiled state] and eat [produce] its equivalent in Jerusalem. [*Ma'aser sheni* money of *demai*] may be exchanged again [i.e., if he suddenly requires that money, he may say, Let this be redeemed with money I have in another place, even though, regarding certain *ma'aser sheni* money they have declared (*Ma'aser sheni* 2:6); One may exchange only in a normal fashion such as silver for copper

רבנו עובדיה מברטנורא

והעוזרדין. בערבי זערר"ד ובלע"ז סורבי"ש: **ובנות שוח.** תאנים לבנים המתגדלות משלש שנים לשלש שנים ומתגדלים בעירים: **ובנות שקמה.** תאנה המורכבת בערמון: **ונובלות תמרה.** תמרים שאינם מתבשלין באילן ותולשין אותן ומניחים אותם זה על זה עד שיתבשלו. יש אומרים נובלות תמרה, תמרים שהפילתן הרוח קודם בשולן: **והגופנים.** ענבים שמניחים אותן בגפן בסוף הבציר ובקושי מתבשלים: **הנצפה.** צלף שקורין קאופר"י בלע"ז: **האוג.** פרי אדום שקורין לו בלע"ז קורנאל"ו. ורמב"ם אומר שהוא אילן שעושה כמין אשכולות אדומות וקורין לו בערבי סומאק ולא היה זה הפרי חשוב ביהודה: **והחומץ.** בתחלה לא היה היין שביהודה מחמיץ לפי שהיו מביאים ממנו נסכים וכל החומץ שביהודה לא היה בא אלא מן התמד, לפיכך החומץ שביהודה פטור, אבל לאחר שבתלו נסכים והחומץ בא מן היין, החומץ חייב בדמאי אף ביהודה כמו בשאר מקומות: **והכסבר.** כורע גד (שמות טו), תרגום ירושלמי כסבר כוליאנדר"י בלע"ז: **דופרה.** שטוען פירותיו שני פעמים בשנה. דו בלשון יון שנים: **שקמונה.** שם מקום: **המוסטפות.** שנתבשלו באילן עד שנתבקעו מאליהן, שכל אלו חשובים הן, וחזקתן שאין באין מן ההפקר. ואין הלכה כרבי יהודה: **ב הדמאי אין לו חומש.** הפודה מעשר שני של דמאי אינו נותן את החומש, משום דרוב עמי הארץ מעשרין הם, הלכך קרן דמעבב בדאורייתא, איתא בדרבנן, חומש דלא מעבב בדאורייתא יאכל: **ואין לו ביעור.** בסוף שלש שנים שחייב לבער כל מעשרותיו כדכתיב (דברים כו) בערתי הקדש מן הבית, ולא תקנהו רבנן בדמאי: **ונאכל לאונן.** דמעשר שני של ודאי אסור לאונן דכתיב (שם) לא אכלתי באוני ממנו ומעשר שני של דמאי לא גזרו בו: **ונכנס**

והנצפה. וביהודה, האוג, והחמץ שביהודה, והכסבר. רבי יהודה אומר, כל השיתין פטורין, חוץ משל דופרה. כל הרימין פטורין, חוץ מרימי שקמונה. כל בנות שקמה פטורות, חוץ מן המסטפות: **ב הדמאי אין לו חמש, ואין לו בעור, ונאכל לאונן, ונכנס לירושלים יוצא, ומאבדין את מעוטו בדרךים, ונותנו לעם הארץ, ויאכל כנגדו, ומחללים אותו כסף על**

(i.e., one usually exchanges one silver for several copper) and then, only in the case of necessity; here, however, one may exchange] silver [coins, even] for [other] silver [coins], copper [coins] for [other] copper [coins], silver for copper, and copper [back] into fruit, provided that the fruit will again be redeemed for money; these are the words of Rabbi

כסף, נחשת על נחשת, כסף על נחשת, ונחשת על הפרות, ובלבד שיחזור ויפדה את הפרות, דברי רבי מאיר. וחקמים אומרים, יעלה הפרות ויאכלו בירושלים: ג הלוקח לזרע ולבהמה, קמח לעורות, שמן לנר, שמן לסוף בו את הכלים, פטור מן הדמאי. מכזיב ולהלן, פטור מן הדמאי. חלת עם הארץ, והמדמעי, והלוקח בכסף מעשר שני, ושירי המנחות,

Meir. But the Sages say: The fruit itself must be brought up to and eaten in Jerusalem. (3) If a man bought [at the outset, seed of *demai*] to plant or for cattlefeed, flour for hides, oil for a lamp, or oil for greasing utensils [i.e., when he was buying, he did not purchase any of these for the purpose of food], it is exempt from [the rules of] *demai*. [However, had he bought it for food and then decided to use it as cattlefeed, he would be obligated to follow the rules of *demai* and would have to set aside tithes before using the produce.] [Produce grown] beyond Chezib [an area captured by Israel when they exited Egypt but which was not recaptured by those who came up from the Babylonian exile. Therefore, is not treated as Israel proper regarding certain laws and] is exempt from [the rules of] *demai*. The *challah* [portion of dough given to the priest (Numbers 15:20)] of an *am ha'aretz* [who made sure that it would remain in a pure state], *meduma* [i.e., produce of an *am ha'aretz* which got mixed up with produce of *terumah*, and was therefore given or sold to a priest (see Terumot 5:1, Chok vol. 10 pg. 371)], [*demai*] produce bought with *ma'aser sheni* tithe money, and the remainder of meal-offerings

רבנו עובדיה מברטנורא

לירושלים ויוצא. נפדה ונאכל חוץ לירושלים, מה שאין בן בודאי שהמחיצות קולטות, ואין יכולין לפדותו ולהוציא חוץ לחומה לאחר שנכנס, ובדמאי לא גזור: **ומאבדין את מיעוטו בדרכים.** אם היה מעשר שני של דמאי בדרכים במקום גודדי חיה ולטטים, אפילו היה דבר מועט ויכול להביאו בלא טורח ובלא הפסד, אינו חושש לו, ומניח אותו ליאבד בדרך במקום שהוא שם. ורמב"ם פירש שאם בשעה שמוליך מעשר שני של דמאי לירושלים נאבד ממנו מעט בדרך אינו חושש לו, מה שאין בן בודאי שצריך שיעלהו כולו או דמיו ולא יפסד ממנו כלום בדרכים: **ונותנים אותו לעם הארץ.** לאכלו בירושלים ואף על פי שהוא חשוד לאכלו בטומאה מה שאין בן בודאי שאין מוטרים אותו לעם הארץ לפי שאינו נוהר לאכלו בטהרה: **ויאכל כנגדו.** כנגד מה שנתן לעם הארץ לוקח מנכסיו ואוכל בטהרה מעשר בירושלים: **ומחללים אותו כסף על כסף.** אם יש לו כסף מעשר שני של דמאי והוא צריך לו, יכול לחללו על כסף חולין, מה שאין בן בודאי שאין מחללין כסף על כסף אלא בסלעים של שני מלכים שיכול לחלל זה על זה אם השני חריף, אבל של מלך אחד לא, דלאו דרך חלול הוא, ובדמאי שרי: **כסף על נחשת.** אפילו שלא מדוחק אבל של ודאי מדוחק אין, שלא מדוחק לא: **ויחזור ויפדה את הפירות.** גרסינן, ולא גרסינן ובלבד שיחזור ויפדה. והכי קאמר, ויכול לחזור ולפדות את הפירות אם ירצה דברי ר' מאיר, וחקמים אומרים אינו יכול לחזור ולפדותם, אלא מעלה הפירות לירושלים. והלכה כחקמים: **ג הלוקח לזרע.** לקח תבואה לזרעה פטור מדמאי דאלו טבל ודאי אסור לזרוע: **ולבהמה.** לקח מתחלה להאכיל לבהמה פטור מן הדמאי, אבל לקח מתחלה לאדם ונמלך עליה לבהמה חייב לעשר בדמאי: **וקמח לעורות.** לעבד בו עורות: **מכזיב ולהלן.** כזיב הוא סוף המקום שכבשו עולי בבל, ומשם ולהלן כבשו עולי מצרים ולא כבשו עולי בבל, ולא נתחייבו בדמאי אלא הארצות שכבשו עולי בבל בלבד, הלכך מכזיב ולהלן פטור מן הדמאי ולא חיישינן שמא מפירות הארץ שכבשו עולי בבל הוליכו לשם, שחוקת חוצה לארץ פטור עד שיועד לך שהוא חייב, וחוקת ארץ ישראל חייב, עד שיועד לך שהוא פטור: **חלת עם הארץ.** שתקן לו גבל חבר, ורוצה

[brought by an *am ha'aretz* and eaten by the priest], are exempt from [the rules of] *demai*. Oil [of *demai*] mixed with perfume: The School of Shammai maintain it to be liable [to the rules of *demai* because, when rubbed, it is ingested into the skin]; while The School of Hillel exempt it, being that it is only a mixture of *demai* (see Rash). (4) *Demai*

produce may be used in establishing an *eruv* (see Eruvin 3:1, Chok vol. 5 pg. 336) and for forming a *shituf* partnership [of courtyards. Although only such foods that are edible are usually permitted for these functions, here, however, since he could declare all his possessions ownerless and thus be, in fact, a pauper who is permitted to eat *demai*, it is valid]. A blessing is recited before eating it, and grace by invitation [in the company of three] is recited after it. [Since no blessing is recited when setting aside *terumat ma'aser* and *ma'aser sheni* from *demai*] one may separate it while naked, and [may separate it] during twilight on the eve of the Sabbath [something forbidden regarding produce which has definitely not yet been tithed at twilight when there is doubt whether the Sabbath has already begun, (see Shabbat 2:7, Chok vol. 1 pg.135)]. If one has taken the second tithe from it before the first tithe, it doesn't matter [i.e., it doesn't affect his declaration; "I have removed the holy (portions) from the house ... according to all of Your commandment," (Deuteronomy 26:13) whereas if he had reversed the order with definite untithed produce he would not be able to make such a declaration (see Ma'aser Sheni 5:11)]. The oil with which the weaver conditions his fingers is liable to [the rules of] *demai* [since this is ingested into the body it has the same laws as eating], but [the oil] which the one who combs wool puts on the wool is exempt from [the rules of] *demai*.

בנו עובדיה מברטנורא

ליתנה לכהן חבר, פטור מלעשר: והמדומע. עם הארץ שנפלה לו סאה של תרומה לפחות ממאה סאין של חולין שנעשה הכל מדומע, כלומר, עירוב תרומה ונותן הכל לכהן פטור מלעשר דמאי: והלקוח בכסף מעשר שני. שלקח דמאי במעות של מעשר שני בין במעות מעשר שני של דמאי, בין במעות מעשר שני של ודאי, פטור מלעשר: ושירי מנחות. שהקומץ למזבח והשירים נאכלים לכהנים ולא חיישינן שמא הביא עם הארץ דבר שאינו מתוקן: שמן ערב. שמן אפרסמון, ויש מפרשים שמן זית מעורב עם מור ואהלות ובשמים: ד מערבין בו: עירובי תחומין וחצרות: ומשתתפין בו. שתופי מבואות, ואף על גב דלא חזי ליה, מגו דאי בעי מפקיר לנכסיה הוי עני וחזי ליה דהא תנן מאכילין את העניים דמאי, השתא נמי חזי ליה: ומברכין עליו. ברכת המזון: ומזמנין עליו. ואף על גב דאכל בעבירה דלאו עני הוא, מגו דאי בעי מפקיר לנכסיה הוי עני וחזי ליה: ומפרישין אותו ערום. כשבא להפריש ממנו תרומת מעשר ומעשר שני יכול להפריש והוא ערום דלא בעי ברוכי, דאילו בעי ברוכי הא בעינן והיה מחניך קדוש (דיברים ג) וליכא: בין השמשות. של ערב שבת דספק חשיכה מעשרין את הדמאי ואין מעשרין את הודאי: ואם הקדים מעשר שני לראשון. שהפריש מעשר שני של דמאי קודם שהפריש מעשר ראשון כדי ליטול תרומת מעשר שבו אין בכך כלום, מה שאין כן בודאי דתנן ככל מצותך אשר צויתני (שם כו). הא אם הקדים מעשר שני לראשון אינו יכול להתדות: הגרדי. האורג: חייב בדמאי. שעל גופו הוא נותנו וסיכה כשתיה: ושהסורק. הצמר במסרק נותן על הצמר הוי כשמך לסוך בו את הכלים, ופטור מן הדמאי:

פטורין מן הדמאי. שמן ערב, בית שמאי מחיבין, ובית הלל פוטרין: ד הדמאי, מערבין בו, ומשתתפין בו, ומברכין עליו, ומזמנין עליו, ומפרישין אותו ערום, בין השמשות. הא אם הקדים מעשר שני לראשון, אין בכך כלום. שמן שהגרדי סך באצבעותיו, חייב בדמאי. ושהסורק נותן בצמר, פטור מן הדמאי:

Gemara Berachot, 8a

גמרא ברכות דף ת.

Rabbi Huna ben Yehudah says in the name of Rabbi Ammi; A man should always complete his [weekly] Parashiot together with the Congregation, [reading] twice the [Hebrew] text and once the [Aramaic] Targum, and even [such verses as] Atarot and Divon [which are not translated by Targum], for if one completes his Parashiot together with the Congregation, his days and years are prolonged. Rabbi Bibi bar Abaye wanted to finish all the Parashiot of the whole year on the eve of the Day of Atonement. But Chiyya bar Rav of Difti recited to him [the following *Beraita*]: It is written: “And you must afflict your souls. On the ninth of the month from evening.” (Leviticus 23:32) Now, do we fast on the ninth? Why, we fast on the tenth! But this teaches you that if one eats and drinks on the ninth, Scripture considers it as though he fasted on the ninth and on the tenth [and therefore, Rabbi Bibi bar Abaye should not devote the entire day to study]. Subsequently he wanted to finish them in advance. But a

certain Elder recited to him a *Beraita* teaching: However, he should not read them in advance nor later [than the order of Parashiot being read by the Congregation]. So did Rabbi Yehoshua ben Levi say to his children: Complete your Parashiot together with the Congregation, twice the Hebrew text and once Targum. Be careful with the jugular veins to follow [the teaching of] Rabbi Yehudah, as we have learnt: Rabbi Yehudah says [regarding fowl which may be roasted all at once]: He must cut through the jugular veins while slaughtering [thereby allowing all the blood to exit]; and be careful [to respect] an old man who has forgotten his knowledge through no fault of his own, for it was said: Both the whole Tablets and the fragments of the Tablets [which were broken by Moshe Rabbeinu (see Deuteronomy 10:1-4)] were placed in the [holy] Ark. Rava said to his children: When you are cutting meat, do not cut it upon your hand. Some people say on account of the danger [of cutting his hand]; and some say in order not to spoil the meal [by blood oozing from the wound in his hand, which will repulse those sitting at the meal]. Do not sit upon the bed of an *Aramit* woman, and do not pass behind a Synagogue when the Congregation is praying. “Do not sit upon the bed of an *Aramit* woman;” — some say that this means: Do not go to bed before reciting the *Shema*; some say it means [that Rava commanded his children]: Do not marry a proselyte woman (see Kiddushin 70b and Tosfot

אמר רב הונא בר יהודה אמר רב אמי לעולם שלים אדם פרושיותיו עם הצבור שנים מקרא ואחד תרגום ואפלו עטרות ודיבון שכל המשלים פרושיותיו עם הצבור מאריכין לו ימיו ושנותיו רב ביבי בר אביי סבר לאשלומינהו לפרשיותא דכלא שתא במעלי יומא דכפורי תנא ליה חיאי בר רב מדפתי כתיב (ויקרא כ"ג) ועניתם את נפשותיכם בתשעה להדש בערב וכי בתשעה מתענין והלא בעשרה מתענין אלא לומר לך כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאלו מתענה תשיעי ועשירי סבר לאקדומינהו אמר ליה ההוא סבא תנינא ובלבד שלא יקדים ושלא יאחר כדאמר להו רבי יהושע בן לוי לבניה אשלימו פרושיותיכו עם הצבור שנים מקרא ואחד תרגום וההרו בנורדין פרבי יהודה דתנן רבי יהודה אומר עד שישחוט את הנורדין וההרו בזון ששכח תלמודו מחמת אונסו דאמרין לוחות ושברי לוחות מונחים בארון אמר להו רבא לבניה כשאתם חותכין בשר אל תחתכו על גב היד איכא דאמרי משום סכנה ואיכא דאמרי משום קלקול סעודה ואל תשבו על מטת ארמית ואל תעברו אחורי בית הכנסת בשעה שהצבור מתפללין אל תשבו על מטת ארמית איכא דאמרי לא תגנו בלא קריאת שמע ואיכא דאמרי דלא

there); and some say it means literally [the bed of] an *Aramit* woman, and this rule was laid down because of what happened to Rabbi Papa. For Rabbi Papa once visited an *Aramit* woman. She brought out a bed and said: Sit down. He said to her: I will not sit down until you raise the cover of the bed. She raised the cover and there they found a dead baby [whom she had planned to accuse Rabbi Papa of having killed it by saying that he had sat on it].

תִּנְסָבוּ גִיּוֹרְתָא וְאִיכָא דְאַמְרֵי אַרְמִית מִמֶּשׁ וּמִשׁוּם
מַעֲשֵׂה דְרַב פֶּפְא דְרַב פֶּפְא אָזַל לְגַבֵּי אַרְמִית הוֹצִיָאָה
לוֹ מִטָּה אַמְרָה לוֹ שֵׁב. אָמַר לָהּ אֵינִי יוֹשֵׁב עַד
שְׂתַגְבִּיהוּ אֶת הַמִּטָּה הַגְבִּיָהָה אֶת הַמִּטָּה וּמִצָּאוּ שָׁם
תִּינוּק מֵת מִכָּאן אָמְרוּ חֲכָמִים אֲסוּר לֵישֵׁב עַל מִטַּת
אַרְמִית:

זוהר משפטים דף קכ"ב ע"א

תֵּאֵנָא יִשְׂרָאֵל אַקְרוּן קִדְשׁ וּבְגִין דְּאֵינוּן קִדְשׁ אֲסִיר לִיהּ לְאַנְשׁ לְמַקְרֵי לְחַבְרָיָא בְּשִׁמְא דְּנִנְאֵי וְלֹא
לְכַנְיָאָה שִׁמְא לְחַבְרִיָּה וְעוֹנְשִׂיָה סְגִי וְכַל שְׂפָן בְּמַלְיָן אַחֲרֵנִין. תֵּאֵנָא כְּתִיב (תהלים ל"ד) נִצְוֹר לְשׁוֹנֵד מִרְע
וְגוֹמֵר מִהוּ מִרְע דְּבִגִין לִישְׁנָא בִּישָׂא מִרְעִין נַחְתִּין לְעֵלְמָא. אָמַר רַבִּי יוֹסִי כֹּל מָאן דְּקָרִי לְחַבְרִיָּה
בְּשִׁמְא דְּלִית בֵּיהּ וְגַנִּי לִיהּ אַתְפֶּס בְּמָה דְּלִית בֵּיהּ. דְּאָמַר רַבִּי חֵיִיא אָמַר רַבִּי חֲזַקְיָה כֹּל מָאן דְּקָרִי
לְחַבְרִיָּה רְשָׁע נַחְתִּין לִיהּ לְגִיָּהֶם וְנַחְתִּין לִיהּ לְעֵלְעוּי בַּר אֵינוּן חֲצִיפִין דְּאוֹרִיָּתָא דְּשָׂרֵי לִיהּ לְאַנְשׁ
לְמַקְרֵי לְחוּ רְשָׁע. הֵהוּא נִבְרָא דְּלִיט לְחַבְרִיָּה אַעֲבַר רַבִּי יִיסָא אָמַר לִיהּ כְּרְשָׁע עֲבַדְתָּ. אַתְיָה לְקָמוּ
דְּרַבִּי יְהוּדָה אָמַר לִיהּ רְשָׁע לֹא קָאֲמִינָא לִיהּ אֵלָא כְּרְשָׁע דְּאַתְחִזִּי מְלוּי כְּרְשָׁע וְלֹא אָמִינָא דְּאִיהוּ רְשָׁע
אַתָּא רַבִּי יְהוּדָה וְשָׂאֵל לְעוֹבְדָא קָמִיָּה דְּרַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר לִיהּ וְדָאֵי לֹא אַתְחִיִּיב. מְנַלְן. דְּכְתִיב (איכה
ב') הִיָּה יְיָ כְּאוֹיֵב וְלֹא אוֹיֵב. דָּאֵי לֹאֹ הִכִּי לֹא אִשְׁתָּאֵר מִיִּשְׂרָאֵל וְגַעֲיָן בְּעֵלְמָא. בְּגוֹנָנָא דָּא (שם א') הִיָּתָה
כְּאֵלְמָנָה וְלֹא אֵלְמָנָה כְּאֵלְמָנָה דְּאֵזִיל בְּעֵלְהָ לְעֵבְרָא דִּימָא וּמַחֲבַת לִיהּ. אָמַר רַבִּי חֵיִיא וּמַחֲבָא מִשְׁמַע
מִהָתָם מִשְׁמַע דְּהוּא עֵיקְרָא דְּכֻלָּא דְּכְתִיב (יחזקאל א') וְעַל דְּמוֹת הַכֶּסֶף דְּמוֹת כְּמִרְאָה אָדָם. כְּמִרְאָה
אָדָם וְלֹא מִרְאָה אָדָם. אָמַר רַבִּי יִצְחָק בְּתִיב (שיר ב') בְּתַפּוּחַ בַּעֲצֵי הַיַּעַר וְגוֹמֵר בְּתַפּוּחַ וְלֹא תַפּוּחַ.
בְּתַפּוּחַ דְּמַתְפָּרְשָׂא בְּגוֹנוֹי וּבְגוֹנוֹי אַתְאֲחִדָּא מְלָה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה אֵילוּ לֹא אַתִּינָא הָכָא אֵלָא
לְמִשְׁמַע מְלוּי אֵלִין דִּי:

Yosef le-Chok

יוסף לחוק

Ethical Teaching:

מוסר

Selected from Ethical Books

מלוקט מספרי מוסר

If, during the days of *Shovavim* [the Torah portions of *Shemot* through *Mishpatim*, שמות] a person merits to set his mind to repentance and begins to correct himself, and fasts as much as he feels capable of, then he will find that it is a special time of grace. He should be careful to guard himself against all the things that lead to nocturnal emissions. The greatest remedy for this is to learn Torah before going to sleep. For whoever satiates himself with words of Torah and

אִם זָכָה וּבִימֵי הַשׁוֹבְבִים נִתֵּן דַּעְתּוֹ לְשׁוּב וְהִתְחִיל לְתַקֵּן כְּפִי מַה שֶּׁנִּרְאָה לוֹ שֶׁיִּכּוֹל לְהִתְעוֹרֵר. עַתָּה לְחַנּוּנָה לְתַן אֵל לְבוֹ לְזוּהַר מִכָּל הַדְּבָרִים הַגּוֹרְמִים לְבֹא לְיַדֵּי קָרִי. וְהַצְרִי הַגָּדוֹל הוּא לְלַמּוֹד קוֹדֵם שֶׁיִּשָּׁן כִּי כָּל הַמְשֻׁבָּע עֲצָמוֹ מִדְּבַרֵי תוֹרָה וְלֵן אֵין

then goes to sleep will have no bad tidings. As is written (Proverbs 19:23); “He will lie down satiated; he will not be visited with evil.” And you know that “evil” refers to someone who destroys his seed, as Scripture states (Genesis 38:7); “But Eir, Yehudah's firstborn, was evil in the eyes of the Lord.” Thus you learn that Torah is a life-giving medicine to those who keep it; it shields and saves [from all evil]. If one can, he should learn some chapters of Mishnah in their correct order. He should at least understand what he is saying. But if he also sweetly intones the Mishnayot, he will bring additional illumination upon his soul, and when he lies down, his sleep will be pleasant. Learning eighteen [the numerical value of *chai*, life] chapters every day is a means of bringing correction to the sphere of foundation [i.e., the holy *brit*], which is called life, and he indeed “Will live by them.” (Leviticus 18:5) Then the sparks of holiness that are on the other side, amongst the dead, will spring to life rising to the place of holiness, and “You should choose life.” (Deuteronomy 30:19)

מבשרין אותו בשורות רעות דכתיב (משלי י"ט) ושבע ילין כל יפקד רע וידעת כי רע הוא המשחית ורעו כמו שאמר הכתוב (בראשית ל"ח) ויהי ערב בכור יהודה הרע בעיני יי הא למדת כי התורה סם חיים לעושיה אגוני מגנא ואצולי מצלא. ואם יוכל ללמוד איזה פרקים ממשניות על הסדר ולפחות יבין מה שמוציא מפיו. ואם יקרא המשניות בנעימה יוסיף הארה על נפשו וישכב וערבה שנתו והלומד ח"י פרקים בכל יום הוא תיקון ליסוד הנקרא ח"י וח"י בהם וניצוצות הקדושות אשר בסטרא אחרא בין המתים חיו ויעלו למקום קדושה ובחרת בחיים:

Practical Law:

Rambam, Laws of Reciting Shema Ch. 1

הלכה

הלכות קריאת שמע פרק א'

(1) When is the time for reciting the daytime *Shema*? The optimal way to fulfill the *mitzvah* is to begin reciting before sunrise, so that one finishes reciting it and the blessing after it, at sunrise. This amount of time is about one tenth of an hour before sunrise. But if he delayed and recited *Shema* after sunrise, he has fulfilled his obligation, for its time period is until the end of the third hour of the day for someone who missed [the aforementioned time] and delayed [its recital]. (2) If one recited the morning *Shema* early, but [it was] after dawn, even though he finishes before sunrise, he has fulfilled his obligation. In urgent circumstances, such as when someone gets up early to set out on a journey, he may say it, even at the outset, as soon as dawn breaks. (3) If one recites the *Shema* after the end of the third hour of the day, even if he

א איזה הוא זמנה ביום מצותה שיתחיל לקרות קדם הניץ החמה כדי שיגמור לקרות ולברך ברכה אחרונה עם הניץ החמה ושיעור זה כמו עישור שעה קודם שתעלה השמש ואם אחר וקרא קריאת שמע אחר שתעלה השמש יצא ידי חובתו שעונתה עד סוף שלש שעות ביום למי שעבר ואיחר: ב מי שהקדים וקרא קריאת שמע של שחרית אחר שעלה עמוד השחר אף על פי שהשלים קודם הניץ החמה יצא ידי חובתו ובשעת הדחק כגון שהיה משכים לצאת לדרך קורא לכתחלה משעלה עמוד השחר: ג הקורא אחר שלש שעות ביום אפלו

was prevented from reciting it earlier, he has not fulfilled the obligation of reciting *Shema* in its [proper] time, but it is as though he is reading in the Torah. And he recites the blessings before and after throughout the day,

even if he missed [the proper time] and recites it after the end of the third hour.

MISHPATIM FOR MONDAY TORAH

משפטים ליום שני תורה

יכין בקריאת ארבעה פסוקים אלו שהם כנגד ד' דמילוי יוד דשם ב'ן להשאר בו הארה מתוספת הרוח משבת שעברה

ז וְכִי־יִמְכַר אִישׁ אֶת־בְּתוּלָתוֹ לְאִמָּה לֹא תִצָּא
ז וְאִרִי יִזְבֵּן גְּבֵר יֵת בְּרִיתִיהָ
לְאִמָּהּ לֹא תִפּוֹק כְּמַפְקָנֹת

(7) If a man sells his daughter as a maidservant, she will not be released like the

RASHI

(7) **If a man sells his daughter as a maidservant** — *The verse here is speaking of a minor. Now, one might think that the laws in this verse are applicable even if she had shown signs [of puberty]. However, [in answer to this,] you must apply a fortiori deduction, as follows: In the case of a girl who is already sold before [puberty], she is released upon showing signs [of puberty], as Scripture says (verse 11 below), “she must go [free], without charge, for no money,” a*

verse which we expound to refer to [one who has shown] the signs of puberty (see Rashi there); therefore, in the case of a girl who [already reached puberty and who] has not been sold — surely it is logical to conclude that she may not be sold [anymore]?! (Mekhilta; Arakhin 29b) [And thus, our verse can only be speaking of a minor.] לא תצא כצאת העבדים — [literally, “she will not go (free) like the servants go (free).” I.e., a Jewish maidservant is not released] like the release of non-Jewish slaves, who are released to freedom by [i.e., if their master inflicted an injury upon them that resulted in the loss of] an eye or a tooth [or any other of the body's twenty-four appendages (see Rashi on verse 26 below)]. A Jewish handmaid, however, is not released by [her master inflicting an injury upon her that results in the loss of] an eye or a tooth [etc.]; rather, she must serve for [whatever time remains of her] six year-term, or until Yoveil occurs, or until she shows signs [of puberty] — whichever one of these occurs first, brings about her freedom first; and her master must pay her monetary compensation for [the loss of] her eye or tooth [etc.]. Or, perhaps not; maybe our verse means that a Jewish maidservant “will not go free like the servants go free” after six years or come

הִיָּה אָנוּס לֹא יִצָּא יְדֵי חוֹבַת קְרִיאַת שְׁמַע
בְּעוֹנָתָהּ אֲלֵא הֲרִי הוּא בְּקוֹרָא בְּתוֹרָה. וּמְבַרְךָ
לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ כָּל הַיּוֹם אַפְלוּ אֵיחָר וְקָרָא
אַחַר שְׁלֹשׁ שָׁעוֹת:

רש"י

(ז) וְכִי יִמְכַר אִישׁ אֶת בְּתוּלָתוֹ לְאִמָּה. (מְכִילְתָא) בְּקִטְנָה הַכְּתוּב מְדַבֵּר יָכוֹל אַפְלוּ הַבִּיָּאָה סִימָנִים אֲמַרְתָּ קַל וְחוֹמֵר וּמָה מְכֻרָה קוֹדֵם לְכֵן יוֹצֵאָה בְּסִימָנִין כְּמוֹ שְׁכָתוּב וְיוֹצֵאָה הֵנָּם אֵין כֶּסֶף שְׁאֲנוּ דוֹרְשִׁים אוֹתוֹ לְסִימָנֵי נְעוּרוֹת שְׂאִינָה מְכֻרָה אֵינוּ דִין שְׁלֵא תִמְכַּר: לֹא תִצָּא כְּצֵאת הָעֶבְדִּים. בִּיְצִיאַת עֶבְדִּים כְּנֻעָנִים שְׂוִיֻצְאִים בְּשׁוֹן וְעֵין אֲבָל זֹו לֹא תִצָּא בְּשׁוֹן וְעֵין אֲלֵא עוֹבְדַת שֵׁשׁ אוֹ עַד הַיּוֹבֵל אוֹ עַד שְׁתַּבִּיא סִימָנִין וְכָל הַקּוֹדֵם קוֹדֵם לְחִירוֹתָהּ וְנוֹתֵן לָהּ דְּמֵי עֵינָהּ אוֹ דְּמֵי שֵׁנָהּ אוֹ אֵינוּ אֲלֵא לֹא תִצָּא כְּצֵאת